Europejska Fundacja na Rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy

Reprezentatywność europejskich organizacji partnerów społecznych: sektor żywności i napojów

Streszczenie

Wprowadzenie

Celem badania jest dostarczenie informacji niezbędnych do wspierania sektorowego dialogu społecznego w sektorze żywności i napojów. Prowadzona na zlecenie Komisji Europejskiej seria badań reprezentatywności w ramach Europejskiego Obserwatorium Stosunków Przemysłowych (EIRO) ma za zadanie wskazywać reprezentatywne stowarzyszenia partnerów społecznych, z którymi należy przeprowadzać konsultacje na mocy postanowień Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). W związku z tym w ramach badania zidentyfikowano odpowiednie krajowe organizacje partnerów społecznych w sektorze żywności i napojów w oparciu o podejście zarówno odgórne (sporządzając wykaz członków stowarzyszeń europejskich), jak i oddolne – za pośrednictwem korespondentów krajowych EIRO.

Skuteczność europejskiego dialogu społecznego zależy od reprezentatywności odpowiednich krajowych podmiotów z sektora – w dialogu na szczeblu europejskim mogą uczestniczyć jedynie stowarzyszenia w dostatecznym stopniu spełniające to kryterium.

Stowarzyszenie krajowe uznaje się za odpowiednie stowarzyszenie reprezentujące interesy związane z sektorem, jeżeli spełnia następujące kryteria:

a) obszar działalności stowarzyszenia jest związany z przedmiotowym sektorem;

b) stowarzyszenie jest regularnie zaangażowane w rokowania zbiorowe związane z sektorem albo jest powiązane z którymś z właściwych stowarzyszeń działających w interesie ogólnoeuropejskim.

Stowarzyszenie europejskie uważa się za odpowiednie stowarzyszenie reprezentujące interesy związane z sektorem, jeżeli znajduje się w opracowanym przez Komisję wykazie organizacji reprezentujących interesy, z którymi prowadzi się konsultacje na podstawie art. 154 TFUE, lub uczestniczy w europejskim dialogu społecznym dotyczącym danego sektora, lub zwróciło się z wnioskiem o przeprowadzenie konsultacji na podstawie art. 154.

Określanie sektora

Do celów niniejszego badania sektor żywności i napojów definiuje się zgodnie ze statystyczną klasyfikacją działalności gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej (NACE Rev. 2), aby zapewnić porównywalność wyników pomiędzy krajami. Bardziej szczegółowo przedmiotowy sektor jest określony kodami NACE C 10 (produkcja artykułów spożywczych) oraz C 11 (produkcja napojów).

Kontekst gospodarczy

Charakterystyka zatrudnienia

Zgodnie z danymi Eurostatu w przedmiotowym sektorze w UE-27 zatrudnionych było w 2010 r. ponad 4 739 900 osób, przy czym produkcja artykułów spożywczych stanowiła ponad 90% sektora. Zatrudnienie w tym sektorze stanowi zaledwie 2% całkowitego zatrudnienia w UE-27, natomiast działalność sektora przekłada się na 2% całkowitego PKB państw UE-27. Mężczyźni stanowią ponad 58% zatrudnionych w obu podsektorach, przy czym więcej kobiet zatrudnionych jest przy produkcji żywności (43%) niż przy produkcji napojów (29%). Obie te wartości są z kolei niższe niż średni odsetek kobiet w całkowitym zatrudnieniu w UE-27 (45,5%). W przedmiotowym sektorze poziom samozatrudnienia lub przyuczania do zawodu jest niski, z wyjątkiem Niemiec, Grecji i Włoch, gdzie odsetek ten wynosi ponad 20%.

Sektor żywności i napojów obejmuje około 310 tys. przedsiębiorstw, które prowadzą działalność na poziomie lokalnym lub regionalnym, ale też na rynku globalnym. Największy odsetek produktów oferują małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), a także przedsiębiorstwa globalne. Małe i średnie przedsiębiorstwa generują około 48,5% łącznego obrotu i 63% całkowitego zatrudnienia, podczas gdy duże przedsiębiorstwa generują 51,5% obrotu i 37% zatrudnienia, mimo że stanowią zaledwie 0,9% przedsiębiorstw.

Ostatnie zmiany

Kryzys finansowy wywarł pewien wpływ na sektor żywności i napojów, chociaż nie tak poważny, jak na

inne sektory. Zatrudnienie zaczęło maleć w trzecim kwartale 2008 r. i tendencja spadkowa utrzymywała się do 2010 r., kiedy to zatrudnienie zaczęło ponownie rosnąć.

Najważniejszym czynnikiem wywołującym zmiany w sektorze jest globalizacja. Wzrost handlu międzynarodowego i większa transgraniczna mobilność inwestycji kapitałowych spowodowały istotne zmiany na rynkach i w strukturach handlu. Jednocześnie liberalizacja handlu wraz z rosnącym dobrobytem gospodarek wschodzących zapewniły nowe szanse na rynku, a także nowe źródła konkurencji. Do aktualnych wyzwań dla tego sektora zaliczają się obawy konsumentów związane z cenami, bezpieczeństwem żywności i zdrowiem, a także niski poziom wydajności pracy i niewystarczający rozwój badań naukowych i innowacji.

Krajowy poziom reprezentacji interesów

Związki zawodowe
Liczba aktywnych członków związków zawodowych znacznie się różni – od 1,5 mln (w przypadku brytyjskiego związku UNITE) do zaledwie kilku tuzinów członków związku POMYN w Grecji. To znaczne zróżnicowanie odzwierciedla raczej różnice w rozmiarach gospodarki i kompleksowości obszaru działalności członków niż zdolność do rekrutacji członków.

We wszystkich 27 państwach odnotowano przynajmniej jeden związek zawodowy związany z przedmiotowym sektorem. Zidentyfikowano w sumie 96 związków zawodowych związanych z sektorem, które spełniają kryteria uwzględnienia w badaniu reprezentatywności, co świadczy o systemie pluralistycznym. Tylko jeden związek zawodowy związany z sektorem odnotowano w sześciu państwach, dwa w pięciu państwach, a trzy w trzech państwach. Trzynaście państw odnotowało co najmniej cztery związki zawodowe związane z sektorem, co wskazuje na rozdrobnienie w tej dziedzinie.

Organizacje pracodawców
Zidentyfikowano w sumie 115 organizacji pracodawców związanych z sektorem w 24 krajach. Trzy państwa (Cypr, Litwa i Malta) nie mają żadnego stowarzyszenia pracodawców związanego z sektorem. W dziewięciu spośród 24 państw, w których istnieją stowarzyszenia pracodawców, co najmniej część wymienionych organizacji nie bierze udziału w rokowaniach zbiorowych. Na ogół organizacje reprezentujące interesy gospodarcze lub handlowe mogą również zajmować się interesami innymi niż te związane ze stosunkami pracy – taka sytuacja ma miejsce w sektorze żywności i napojów.

W dziewięciu z 24 państw, w odniesieniu do których przekazano informacje na temat sytuacji w dziedzinie organizacji związanych z sektorem, zidentyfikowano zaledwie jedną organizację, natomiast w dziewięciu z 24 państw (37,5%) odnotowano co najmniej cztery organizacje. Tym samym pluralistyczne systemy stowarzyszeń przeważają zarówno wśród organizacji pracodawców – aczkolwiek w większym stopniu – jak i wśród związków zawodowych.

Rokowania zbiorowe
Pod względem zasięgu rokowań zbiorowych w przedmiotowym sektorze w 10 z 21 państw dysponujących danymi odnotowano zasięg wynoszący co najmniej 50%. Ponadto dziewięć z tych 10 państw odnotowało zasięg wynoszący co najmniej 80%. Pokazuje to, że wśród państw europejskich zasięg rokowań zbiorowych jest mocno spolaryzowany. W tym kontekście można zauważyć pewną prawidłowość – kraje skandynawskie, Belgia, Austria i Hiszpania, a także niektóre nowsze państwa członkowskie, a mianowicie Słowenia i Rumunia, mają największy zasięg rokowań zbiorowych, natomiast w Portugalii, Wielkiej Brytanii i większości nowych państw członkowskich zasięg ten jest raczej mały.

Europejski poziom reprezentacji interesów

Stowarzyszeniami europejskimi z sektora żywności i napojów umieszczonymi przez Komisję Europejską w wykazie organizacji partnerów społecznych, z którymi należy prowadzić konsultacje na podstawie art. 154 TFUE, są Europejska Federacja Związków Zawodowych Przemysłu Spożywczego, Rolnictwa i Turystyki (EFFAT) jako przedstawiciel pracowników oraz FOODDRINKEUROPE jako przedstawiciel pracodawców.

Do EFFAT należy 54 bezpośrednich członków stowarzyszonych z 27 państw członkowskich, z których 39 uczestniczy w sektorowych rokowaniach zbiorowych. Warto zauważyć, że w Polsce i Portugalii większość związków zawodowych uwzględnionych w badaniu nie jest stowarzyszona z żadną organizacją europejską. Do FOODDRINKEUROPE należy 24 bezpośrednich członków stowarzyszonych z 22 państw członkowskich, z których 10 uczestniczy w sektorowych rokowaniach zbiorowych. Z FOODDRINKEUROPE stowarzyszonych jest tylko 21% organizacji pracodawców, zatem znaczna liczba związanych z danym sektorem organizacji pracodawców w UE nie należy do FOODDRINKEUROPE.

Wnioski

Analiza odgórna i oddolna sektora żywności i napojów w państwach UE-27 wskazuje na to, że za najważniejszych w całej UE przedstawicieli pracowników i pracodawców w tym sektorze należy uznać EFFAT (po stronie pracowników) i FOODDRINKEUROPE (po stronie pracodawców).

Dalsze informacje

Sprawozdanie *Representativeness of the European social partner organisations: Food and drink sector* (*Reprezentatywność europejskich organizacji partnerów społecznych: sektor żywności i napojów*) znajduje się na stronie http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1207014s/index.htm.

Aby uzyskać dodatkowe informacje, proszę skontaktować się z urzędnikiem ds. informacji Camillą Galli da Bino pod adresem gdb@eurofound.europa.eu.